

פרקי התבוננות וחיזוק מתוך שיעוריו של הגאון רבי אהרן שווב שליט"א

להתבונן להתקדם להתרומם!

להתקדם

מאמרים בדרכי ההנהגה ותיקון המידות שנמסרו על סדר הספר הקדוש "תומר דבורה"

כיצד ידגיל האדם עצמו במדת החסד

מה ההגיון להודות על רעה כמו על טובה? (פרק ה חלק א)

הכניסה אל החסד היא דרך אהבת ה'

מידת החסד עניינה השפעת טובה לאחרים. ולכאורה הדרך לקניית מידת החסד צריכה להיות באמצעות השקעה בסיוע ועזרה, בנתינה ובהענקה מרובה.

אולם הרמ"ק באופן לכאורה תמוה כותב שקניית מידת החסד נעשית בדרך אחרת:

"עיקר קניית האדם אל סוד החסד, הוא לאהב את ה' תכלית אהבה".

ולכאורה דבריו אינם מובנים כלל. מה השייכות של אהבת ה' לעשיית חסד? מדוע הדרך לנתינה לאחרים מוכרחת לעבור דרך אהבת ה'?!?

מהות החסד היא התאחדות

דברי הרמ"ק הללו מוכיחים שתפיסת החסד שלנו שגויה. אנו סבורים שהחסד מסתכם בנתינה והענקה, אך לא זו מהות החסד. נתינה חיצונית יכולה להיות גם בגלל אינטרסים ושיקולים של הנאה עצמית, 'שמור לי - ואשמור לך'. ועל כך נאמר (משלי יד, לד) "וְחֶסֶד לְאֵמִים חֲסָא" - 'לגרמייהו הוא דעבדי'.

אולם באמת עיקר הגדרת החסד היא: התאחדות. לאחד את הפרטים הנפרדים ליצירה אחת. ומתוך זה יוצא גם שכל אדם מישראל צריך לדאוג לחבירו, כי כולם מאוחדים כאחד, והאכפתיות שלי מהשני ומצרכיו הם בדיוק כמו שאכפת לי מעצמי.

החסד האמיתי נובע מאהבת ה' ומרצון לסייע בהוצאת הגילוי האלוקי לפועל. וכמו שאני דואג לעצמי - כדי להשלים את הגילוי האלוקי שצריך לצאת ממני, כך אני דואג לשני - כדי להשלים את הגילוי האלוקי שצריך לצאת ממנו.

ההכנה שכל ישראל יחד יוצרים גילוי אלוקי משותף

וביותר, לכל אדם יש תפקיד ייחודי של גילוי כבוד ה', גילוי שמתגלה רק ממנו ואין דומה לו בעולם. והמטרה היא לצרף לבסוף את כלל הגילויים העולים מכל נשמות ישראל, ומכולם יחד ליצור את הגילוי הכללי והמושלם של הקב"ה. כך שהדאגה לשני היא גם אינטרס אישי שלי, כי בלי השני גם אני אהיה חסר.

נמחיש זאת על פי המובא בספרים (מגלה עמוקות אופן קפ"ו):

"ישראל" ראשי תיבות: 'יש שישים ריבוא אותיות לתורה.

כנגד כל אדם מישראל יש אות אחת בספר תורה, ותפקידו לטש ולגלות את ההארה שלה בעולם. אולם ברור שאין תועלת באות אחת מבריקה ובוהקת - כששאר האותיות מרוטשות ומשובשות.

התבוננות מעמיקה ומחזקת במוסרי הפרשה

להתבונן

"והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו - אלו ישמעאלים שעליהם בן דוד יצמח" מדוע רק הגלות הנוראה והמפחידה תחת ידי בני ישמעאל האכזריים יכולה להוביל לגאולה?

סיום גלות ישמעאל אינו תלוי בזכותם של ישראל

עוד מבואר בדברי זוהר הקדוש (שם): "איננו יעקבון להון לבני ישראל לאתבא לדוכתייהו, עד דאשתלים ההוא זכותא דבני ישמעאל".

לא כתוב 'עד שישאל יעשו תשובה' או 'עד שישאל ינצחו אותם', אלא 'עד שתגמר זכותם של בני ישמעאל! משמעות הדברים היא, שיש לבני ישמעאל סיבה עצמית לזכות בארץ, בלי קשר למעשים טובים או רעים של בני ישראל. והדרך היחידה לגבור עליהם, היא להמתין שהקב"ה יחליט שנגמרה זכותם. מה פשר הדבר?

ההבדל המהותי בין ארבעת הגלויות לגלות ישמעאל

לביאור העניין נקדים את דברי המהר"ל (נר מצוה עמוד יח) המעמיד יסוד גדול במהות 'גלות ישמעאל'. הוא מתייחס לשאלה מדוע דניאל הזכיר רק את ארבעת המלכויות הראשונות, והתעלם ממלכות ישמעאל האחרונה. ומשיב:

מה שלא זכר מלכות ישמעאל, כי לא יחשוב הכתוב רק המלכות שירשו מלכות ישראל וכוחם, והם אלו ד' מלכויות.

אבל מלכות ישמעאל, לא ירש כוחו מן מלכות ישראל, כי כוחו ותוקפו נתן לו השם יתברך בפני עצמו בשביל שהיה מזרע אברהם.

ביתר ביאור, מרחיב המכתב מאליהו (מאמר 'מהו גלות'): המטרה בארבעת הגלויות היא שאנו נתקן תכונות מסוימות שהתקלקלו אצלינו.

לכל אומה יש תכונה מסוימת שהיא מיוחדת בה: כפירה תאוה או גאווה, שהם גורמים לעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. וכשאנו חלילה נכשלים באחת מהתכונות הללו - אנו יורדים לגלות תחת האומה המסוימת המייצגת את התכונה הזו, ושם אנו מכירים בפחיתות אותה תכונה כשהיא גלויה בצורתה הקיצונית, ומתוך כך אנו פורשים ממנה ומתקנים את עצמינו - ושבים מגלות לגאולה.

נמצא שכל גלות נוטלת את כוחה מהקלקול שלנו. אך לעומת זאת, לבני ישמעאל יש מלכות מסיפה עצמית, מתנה מאת ה', והם לא נוטלים את כוחם מאיתנו.

לאור זאת מובן היטב דקדוק הלשון בזוהר הקדוש שה'גמר' של גלות ישמעאל אינו תלוי במעשיהם של ישראל, אלא אך ורק ברצון ה'. מפני שהם כלל לא שואבים את כוחם מחולשתם של ישראל, אלא מסיבה עצמית של מתנה מאת ה'.

וכדי לעבור את התקופה הזו במהירות וביאכות, אנו מוכרחים לברר מה נדרש מאיתנו בזאת.

מדוע צמיחת הגאולה היא דוקא מתוך גלות ישמעאל?

בפרשת השבוע מתואר כיצד הקב"ה כרת עם אברהם אבינו את 'ברית בין הבתרים', ובתחילה הראה לו את תהליך תיקון הבריאה עד אחרית הימים, וכך נאמר (בראשית טו, יב):

"והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו".

ופירושו במדרש (פרד"א פכ"ז):

"אימה" - זו מלכות אדום, 'חשכה' - זו מלכות יון, 'גדלה' - זו מלכות פרס ומדי, 'נפלת' - זו מלכות בבל, 'עליו' - אלו ישמעאלים שעליהם בן דוד יצמח.

הקב"ה מבשר לאברהם אבינו, שעם ישראל עתידים לעבור ארבעה גלויות, ולאחריהם גלות חמישית - גלות ישמעאל, והיא תהיה זו שממנה ועליה תצמח גאולת בן דוד.

מדוע הדרך לגאולה עוברת בהכרח דרך גלות ישמעאל!?

מדוע אברהם ביקש שיהיה כח והצלחה לישמעאל?

בהמשך, לאחר שהקב"ה ציוה לאברהם את מצות ברית מילה, הוא הבטיח לו על לידת יצחק - ממשיך דרכו. אולם אברהם אבינו עמד על כך בבקשתו שגם ישמעאל יקבל חלק - 'לו ישמעאל יחיה לפניך', והקב"ה קיבל את בקשתו באופן חלקי 'וְיִשְׁמַעְאֵל יִחְיֶה וְשָׁמַעְתִּיךָ הָיָה בְרַכְתִּי אֹתוֹ וְהַפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד'.

בזוהר הקדוש (ח"ב לא: א) מבואר, שהבקשה הזו של אברהם על טובתו של ישמעאל, היא שנחנה לזרעו את הזכות לשלוט בארץ לפני בא הגאולה.

לכאורה צריך ביאור, מה אירע כאן? מדוע אברהם אבינו מתעקש לבקש על ישמעאל? מדוע הוא מתעקש לבקש על הצלחתו?! ובפרט שזה עתיד להיות על חשבון זרעו של בנו העיקרי - יצחק!

כוחם של בני ישמעאל מכח הברית מילה

הזוהר הקדוש (שם) מאריך בביאור מהותה של גלות ישמעאל, ומזיכרם הם שואבים את כוחם. ומבואר שם שהקב"ה נתן להם שליטה בארץ ישראל מכח השייכות שלהם למצוות 'ברית מילה', והם יעכבו את ישראל מלהיכנס לארץ - עד שתגמר זכותם מחמת מה שהם אינם מלים בשלימות.

מהי הסיבה שהקב"ה גלגל את העניינים בצורה כזו, שלבני ישמעאל תהיה זכות אמיתית בארץ מכח הברית מילה?

יתירה מוז: אפילו אם כל האותיות יהיו שלימות, כל זמן שחסרה אפילו אות אחת! הספר תורה פסול (רמב"ם ס"ת פ"א ה"ב).

התכלית היא יצירת "ספר תורה שלם" של הגילוי האלוהי, וזאת מצירוף הגילוי הייחודי העולה מכל אדם ואדם בפני עצמו. הגילוי השלם יוצא רק משלימות התיקון של כל נשמות ישראל, וכל זמן שלא יוצאים כולם לפועל ומשלימים את חלקם, הרי זה כספר תורה שחסרים בו מילים פסוקים ופרשיות.

מדוע צריך לאהוב את ה' ולהודות לו גם בהשפעה רעה?

בדרך אגב, מוסיף הרמ"ק בענין אהבת ה', שמי שבאמת אוהב את ה', אין הבדל אצלו בין מצב של טובה למצב של רעה:

"וְתִהְיֶה הָאֱהָבָה הַזֹּאת תְּקוּעָה בְּלִבּוֹ בִּין יְקַבֵּל טוֹבוֹת מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִין יְקַבֵּל יְסוּדִין וְתוֹכְחוֹת יִחְשָׁבם לְאֵהָבָה לוֹ."

מה ההסבר בזה? מדוע אהבת ה' מכריחה לשמוח גם ביסורים ובדברים רעים, ולקבל אותם באהבה? בדומה לזה אומרת המשנה (ברכות ד.):

"חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר: ואהבת את ה' אלהיך וגו' ובכל מאדך - בכל מדה ומדה שהוא מודה לך הוי מודה לו".
בלשון המשנה מדוקדק שההודאה על הרעה צריכה להיות בדיוק כמו על הטובה - "כשם". כיצד ניתן להגיע למצב כזה?! האם הכוונה לעצום את העיניים ולחשוב בכח שיזה טוב למרות שזה נראה רע?...

מצד הגילוי האלוהי אין הבדל בין טוב לרע

ההסבר הוא - כשאדם אוהב את ה', ומחובר לתכלית האלוקית שהיא הרצון להתלות בעולם, אין לו שום הבדל בין השפעת טוב להשפעת רע, כי שניהם השפעות שבאות מהקב"ה ומגלות אותו בעולם, ועיקר ענין הברכה הוא גלגולת את הגילוי של הקב"ה בתוך עולם החומר. ועל כן, אם האדם היה מברך על יצירת התפוח בגלל שהוא אוהב תפוח - מובן שעל רעה אין לו סיבה להודות, שהרי את הרעה הוא אינו אוהב. אבל כיון שהאדם מברך על יצירת התפוח בגלל שיש בו גילוי אלוקי, לכן גם כשמתרחש לאותו אדם מקרה רע הוא יברך ויודה, מפני שגם באופן כזה יש גילוי אלוקי בדיוק כמו במקרה הטוב.

לכלול את כל המידות בחסד

הרמ"ק מסיים את הקטע וכותב שעל ידי ההודאה גם על הרע, מצליחים "לכלל כל המדות בְּחֶסֶד".

הכוונה, שמידת החסד היא המקור לכל מיני ההשפעות שישנם, וגם אותם השפעות שיוצאות ממידת הגבורה ונקראות כלפי חוץ כ'רע' ובעלות חסרון, גם הם מגיעים בשורשם ממידת החסד ונועדו לפעול גילוי אלוקי.

השם שמבטא את מידת החסד הוא 'אל' שפירושו 'כח אחד', ואילו השם שמבטא את מידת הגבורה הוא 'אלהים' שפירושו 'כוחות רבים'. האם הכוונה שבגבורה יש גילוי של פרטים רבים יותר שאינם קיימים אצל החסד? בודאי שלא.

אלא אותם גילויים שיוצאים במידת הגבורה בצורה מפורטת ונפרדת, הם עצמם נמצאים במידת החסד כשהם מאוחדים בגילוי אחד עוצמתי וגדול שכולל הכל יחד.

כי הגבורה היא פירוט וצמצום של השפעות מפורטות שמקורם במידת החסד, ולכן כשאדם עולה להתחבר עם מידת החסד הרי הוא רואה את הכל בתמונה כללית ושורשית יותר, והוא מתחבר לרעיון שהכל מוביל לגילוי אלוקי מושלם גם אם אינו מבין כרגע איך זה בדיוק נעשה, והוא מודה על הרעה כשם שהוא מודה על הטובה.

תפקידנו לגלות את הקב"ה על ידי חיבור גמור אליו

נבאר -

תכלית הקשר שלנו עם הקב"ה, הוא לא על מנת שנשאיר 'נְפָרְדִים' ונקבל השפעה כישויות נפרדות, אלא שנהיה בסופו של דבר מבוטלים ומחוברים לגמרי אל ה', ויתגלה באישיותנו ובכל אורחותינו דבר ה' ורצונו בשלמות.

כדי לגלות את רצון ה' באישיותנו, אנו צריכים בשלב ראשון לבנות לנו 'אישיות' מתוקנת, על ידי תיקון המידות לימוד תורה וקיום המצוות בשלמות, אך לאחר שאנו יוצרים אישיות מפוארת כזו, אנו צריכים לעבור אל השלב הבא - ביטול גמור אל ה' המשפיע, סילוק של כל מקום עצמי, והרגשת תלות מוחלטת שיוצרת חיבור הרמטי בינינו לה'.

בין ישיבות נוברהדוק וסלבודקא, היה ויכוח גישות שהשפיע על אופן שירת המילים "אָנָא עֲבָדָא דְקוֹדְשָׁא בְרִיךְ הוּא". בגישת 'סלבודקא' יש לחזור על המילה "אָנָא אָנָא אָנָא", ובגישת 'נוברהדוק' הדגש הוא בחזרה על המילה "עֲבָדָא עֲבָדָא עֲבָדָא"...

בגישת 'סלבודקא' המתמקדת בבניית גדלות האדם' העובד את בוראו, בשלב הראשון יש לטפח את ה"אָנָא", לבנות אישיות מתוקנת ולמלאות את האני" בתוכן רוחני רב ואיכותי. אולם לאחר מכן מגיע השלב של ה"עֲבָדָא" - לקחת את כל ה"אָנָא" הגדול שנוצר, ולבטל את כולו אל ה'. להכיר שזה לא אני ב'נפרדות', אלא רק ה' שמחיה אותי ומעניק לי גילוי מאור.

היחס בינינו להקב"ה נמשל לבעל ואשה. אנו מקבלים השפעה מהקב"ה כמו שאשה מקבלת מבעלה, כמאמרם ז"ל:

"יכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם".

כלומר, יש כאן הקבֵּלָה מוחלטת בין מערכת היחסים האידיאלית הראויה בין האדם לבוראו לבין מערכת היחסים האידיאלית בין האדם לבת זוגתו, והיא ה'תלות'. כי בכדי שהאשה תספוג את האור של בעלה בשלימות, היא חייבת בסופו של תהליך להיות מחוברת אליו בחיבור גמור, בהרגשת תלות, מבלי שום מקום לינפרדות.

כנסת ישראל נקראת בתורת הפנימיות "מידת המלכות", שהגדרתה היא "לית לה מגרמא כלום". כל מהותה של המלכות היא להיות גילוי של המידות העליונות, אילו יהיה לה אישיות בפני עצמה, 'צבע עצמי', הרי יהיה זה 'לכלוך' שיבטל את האפשרות שלה לגלות את אור ה' בשלימות ובְּנִפְתּוּת.

תכלית הגאולה היא להגיע בסופו של דבר לחיבור מלא בין כנסת ישראל לקב"ה, וכדי להגיע לכך אנו צריכים להקדים ולבטל לגמרי כל מקום עצמי, ובכך לְאִפְשֵׁר לאור האלוקי להאיר בנו ללא שום חציצה.

תכלית גלות ישמעאל - לרחוף אותנו אל ה'

לאור זאת, יבואר המטרה שב'גלות ישמעאל' -

גלות ישמעאל נועדה להכניס אותנו למצב של חוסר אונים מוחלט, וזאת כדי שנתמסר לגמרי אל ה', ונכניס עצמינו תחתיו באופן מוחלט, מבלי לחשוב שיש לנו כח כל שהוא לעשות משהו בעצמינו.

ישמעאל מהרגע הראשון הוא "פְּרָא אָדָם" (טז, יב). הישמעאלים הם האכזרים ביותר, חסרי תרבות והגיון, מלאי שנאה יצוקה ומעוניינים רק לרצוח ולהרוג.

כשהקב"ה מסיר את המחסום מלפני בני ישמעאל והם משתוללים, לא יעזור שום צבא ואסטרטגיות מלחמה. הם באים להרוג על דעת להיהרג, הם לא חושבים כלום מעבר להשמדה באכזריות. וגם אחרי

כל מה שיעשו להם, הם ימשיכו לנסות לעשות זאת שוב, ה"י, לתקפ"צ.

המטרה של הגלות הנוראה והמפחידה הזו, היא להפחיד אותנו! לגרום לכל אלו הבוטחים בכוחות בשר ודם, לאבד את תחושת השליטה והבטחון, וזאת במטרה להוביל אותנו לחיבור אמיתי אל ה', חיבור של בטחון אמיתי ותלות מוחלטת במי שרק הוא עושה את כל המעשים.

מלבד כל זאת, לישמעאל אכן יש סיבה אמיתית לזכות בארץ ישראל. סיבה עצמית מכח שייכותם ומסירות נפשם על מצות ברית המילה. ובנוסף, אברהם אבינו ביקש והתפלל על הצלחתו ושיהיה לו כח לפני בוא הגאולה.

הסיבה לכך שהקב"ה סיבב את הזכות של ישמעאל, ולכך שאברהם אבינו ביקש שיהיה לו כח - היא כדי לגרום לנו לפחד! כדי שאנו נחוש אבדן שליטה מוחלט שידחוק אותנו אל תוך ידיו של ה'!

כשחווים תחושה של פחד וחוסר אונים, יש נטייה כמעט לכל אדם לברוח אל ה'פתח מילוט' האחרון שנותר, ולהתחיל למלמל דיבורי אמונה.

אבל האמונה הנצרכת כאן איננה רק פתח מילוט לשעת מצוקה, אלא היא חייבת להיות עבודת חיים. בימי 'מלחמת ששת הימים' היו רבים שדיברו דיבורי אמונה מתוך תחושת החוסר אונים והפחד שאפפו אותם, אולם מיד כשניצחו את המלחמה - חזרו לסורם הרע ושכחו הכל, רח"ל.

עוצמת הצרה מישמעאל היא ככוונה תחילה

הצרה של ישמעאל מוכרחת להיות צרה גדולה "אֲשֶׁר לֹא נְהִיָּתָה מִהָיִית גּוֹי עַד הָעַת הַזֵּאת" (דניאל יב, א). אילו היתה אי פעם צרה דומה, עלולה להיות הרגשה ש'יכבר עברנו דבר כזה'. ולכן צריך לעשות צרה בסגנון חדש שלא היה מעולם, ושלא תהיה שום דרך הגיונית להינצל ממנה.

על ישמעאל נאמר הפסוק (במדבר כד, כג): "אוי מי יִחְיֶה מִשְׁמֹו אֵל" (פרד"א פ"ל). ובזוהר (שם) אמרו על גלות ישמעאל את המילים: "וְיִוֵי עַל דָּא, וְיִוֵי עַל הוּא זְמַנָּא". אין כאן סתם ביטויים של צער, אלא זה עצמו המהות של גלות ישמעאל. מצב של חוסר אונים מוחלט שאין דרך טבעית לצאת ממנו, ומציאות של שיתוק ו"אוי ווי".

בפרקי דרבי אליעזר (פ"ב) כתוב:

למה נקרא שמו 'ישמעאל'? שעתיד הקב"ה לשמוע בקול נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים.

השם מבטא את המהות. בעצם מהותו של ישמעאל מונח שהוא עתיד לעשות צרות ויסורים כאלו שאין שום דרך טבעית והגיונית להינצל מהם, אלא רק באמצעות השפעת חסד חנים ממרום.

ואכן, כך נראה בעליל, שכל פעם שעושים צעד שנראה משמעותי ביותר בסילוקם, מיד אחר כך הם מופיעים שוב באופן אחר, עד שהתחושה היא שאין לדבר סוף.

כי סילוקם של הישמעאלים מן הארץ, והשלמת תהליך הגאולה, יהיו רק כשהקב"ה ירצה בכך. ואנו צריכים להכיר באופן מוחלט ש"ה' הוא הָאֱלֹקִים, אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ!" ולמסור את עצמינו בידי באופן מוחלט. להרגיש תלות גמורה בו יתברך, ולהיות מוכנים ומזומנים לספוג בשלימות ונקיות כל גילוי שיאיר בנו.

ואז, לא רק שנצל מהם, אלא נרוויח שבעתיים, את תכלית הבריאה - להיות מחוברים לבורא כל העולמים לנצח.

איך קיום המצוות מסייע להשגת דברי התורה?

בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי // פרק ב, פסוק ג

במאמר הקודם התחלנו לבאר את ארבעת המתנות שקיבלו ישראל לאחר שהלכו אחרי ה' ואמרו 'נעשה ונשמע': עניי כבוד, מצוות שניתנו במרה, המשכן, והחלוקה לדגלים.

המתנה הראשונה הייתה 'עניי הכבוד', וביארנו שעניינם הוא היכולת לבטוח בה' שמנהיג אותנו באופן אישי ודואג לנו, ועל ידי כך להתחבר אליו ולנוק את השפע האלוקי לתוכנו.

במאמר זה נתקדם ונבאר את המתנה השנייה - המצוות שניתנו במרה.

פריו מתוק לחכי - המצוות שניתנו במרה

"ופריו מתוק לחכי" - מבאר הגר"א: אלו המצוות שניתנו לעם ישראל במרה.

במרה היו מים מרים, והקב"ה הורה למשה להשליך עץ אל המים "וימתקו המים" (שמות טו, כה), ועל כך נאמר "ופריו מתוק לחכי".

יש להבין, מדוע הקב"ה נתן לישראל מעט מצוות קודם מתן תורה?

היכולת "לעסוק בתורה" היא חידוש מכח מתן תורה

רש"י בפירושו לחומש מבאר, שהמטרה במצוות אלו היא כדי שיהיה לישראל במה לעסוק בתורה.

אמנם אין זה פשוטו של מקרא, משום ש'עסק התורה' הוא לא דבר מובן אליו, אלא יכולת שקיבלנו במתנה במעמד הר סיני, אז נפתחו השמים וניתן לנו חיבור למעמקי התורה ויכולת לעמול בה ולגלות את רזיה וסודותיה. וכפי שהרמח"ל בספר הויכוח כותב, שבמעמד הר סיני הקב"ה פתח את השמים והראה לישראל את כל סודות הבריאה והתורה באופן מלא, ורק על ידי כך נוצר להם חיבור להארה הזו, ויכולת להשיג אותה שוב על ידי עמלם.

היה זה בדומה למה שמצינו בגמרא (נדה ל:): שמלמדים את התינוק במעי אמו את כל התורה, וכשהוא יוצא מלאך סוטר על פיו ומשכיח ממנו הכל.

ולכאורה, מה הענין ללמד אותו הכל אם אחר כך משכיחים ממנו? אלא המטרה היא לתת לו אחיזה בתורה, ויכולת לשוב ולהשיג אותה בעמלו.

עכ"פ יש לבאר מה הענין לתת להם כבר כעת חלקים בתורה שיהיה להם במה לעסוק, בזמן שעוד לא הגיע העת לכך.

המצוות שניתנו במרה - קידוש האדם כהכנה לקבלת התורה

הרמב"ן בפירושו התורה מבאר, שמטרת המצוות במרה היה "להרגילן במצוות". כלומר להקדים להם קיום מצוות לפני מעמד הר סיני.

לפי שיטה זו מדויק הלשון "פריו", משום ש'פרי' הוא דבר שמוכן וזמין - לקטוף ולאכול. והוא כנגד המצוות שמוכנות מיד לעשיה. בשונה מלימוד התורה שצריך לעמול ולהתייגע כדי להשיגה לאמיתיה.

אך עדיין צריכים להבין מדוע הקדימו להם מצוות לפני מעמד הר סיני?

אלא שעל ידי המצוות הללו נעשו ישראל קדושים וראויים לקבל את התורה, כפי הסדר שאנו אומרים בתפילה "קדשנו במצוותיך - ותן חלקינו בתורתך", לקבל ולספוג את ההארה האלוקית הטמונה בעומק דברי התורה.

עוד ניתן לבאר מעלה נוספת שהיתה במצוות שניתנו במרה, שהם ניתנו בלא כפיית הר כגיגית. ובכך מדויק הלשון שזהו פרי "מתוק לחכי", ללא כפייה.

ביאור זה עולה גם מתוך דברי הלבוש (או"ח סי' תפג) אשר מבאר את הלשון שמוסיפים בתפילה של שבת - "באהבה מקרא קודש":

"משום דמקרא קודש דשבת קבלו עליהם ישראל באהבה במרה קודם שבאו לסיני ולא כפה עליהם הר כגיגית, אבל שאר המצוות קבלו עליהם בסני וכפה עליהם הקדוש ברוך הוא הר כגיגית".

נעשה קודם לנשמע

בנוהג שבעולם מקובל, שתחילה צריך להתחבר לפנימיות, להרגיש את הענין, להבין את מעלתו, ורק לאחר מכן ניתן לעבור לשלב המעשים.

אולם שונה היא דעת התורה על צורת העבודה: יש להקדים את המעשים החיצוניים לפנימיות! לאחר המעשים יבא החיבור הפנימי.

הסדר הוא "נעשה ונשמע", קודם מקיימים את מעשי המצוות, ורק לאחר מכן מגלים את פנימיותם.

תחילה "קדשנו במצוותיך" ורק לאחר מכן "תן חלקינו בתורתך".

כמו ילד קטן שמתחיל במעשים בלא הבנה, בתורת "להרגילן במצוות", ורק כשגדל והולך הוא מתחבר לפנימיות.

בכדי להשיג אור עליון עלינו לקדש את עצמינו

מדוע זו צורת העבודה?

הסיבה לכך היא, משום שאנו בני אנוש גשמיים, ואין לנו מצד עצמינו יכולת להבין את פנימיות התורה ועומק המצוות, זו חכמה אלוקית הנמצאת מעבר למערכת החשיבה האנושית.

הדרך היחידה להשיג זאת, היא על ידי שאנו מקדשים את עצמינו וזוכים להשגה הבאה מלמעלה.

בכדי להשכין בתוכנו את "אור התורה", עלינו להקדים יצירת כלי בבחינת "נר מצוה", שבו ידלק אור התורה. על ידי מעשי המצוות אנו מקדשים את החומר, ונעשים כלי להשגת אור התורה.

בתהליך הזה האדם עולה ומתעלה ללא הפסקה, תחילה המצוה מקדשת אותו ומאפשרת לו לקבל הארה עליונה, וההארה גורמת שהמצוה הבאה תעשה בצורה מושלמת יותר, וכך יוצר כלי גדול יותר, שבו תכנס הארה גדולה יותר, שתגרום למצוה הבאה להיות שלימה יותר, ובעקבותיה הארה מעולה יותר, וכך האדם עולה ומתעלה ללא הפסקה.

זה סודם של הקבלות' שייסדו רבותינו בעלי המוסר כחלק מעבודת התשובה והעליה. על ידי שאדם מקבל על עצמו קבלה מעשית, והוא מתמיד בעשייתה, אט אט הוא מתקדש ומושך על עצמו הארה עליונה, וזוכה לעליה הנכספת.

073.295.13.81 **האזנה לשיעור**
*#32441906# **ספר השיעור**

בינה יתירה - יסודות האמונה לנשים ובנות הסמינרים על פי ספר "דרך השם" לרמח"ל

בינה יתירה

כח הבחירה [חלק ב]

תלמיד חכם שנוכח במעמד זה הגדיר זאת במילים הבאות: **לראות את הרב אלישיב מסתער שוב על הגמרא בשנייה שרק מתאפשר לו, זה לראות מול העיניים השתוקקות ואהבה שאין שנייה לה.**

באותם רגעים נדמה היה לפעוט בן חודשיים שמוצץ בשקיקה את בקבוק החלב שלו, כשלפתע בא אי מי ושולף אותו מפיו. זה רגע נורא כל כך, רגע של חוסר אונים ומצוקה. הוא בוכה וצורח ומרגיש אבוד עד הרגע שבו הוא שוב חש על שפתיו את מגע הבקבוק. הוא נרגע מיד, מוצץ ברעבתנות ובשקיקה ומרגיש שאין מאושר ממנו. הושב לו מקור חיותו.

זוהי נקודת השיא אליה רוצות אנו לחתור. הנקודה שבה המצווה הופכת להיות חלק מאיתנו ממש, כשההשתוקקות לקיומה ממלאת כל נים בנפשנו.

הדחפים והרצונות, מה מקומם?

הרש"י הירש ז"ל ע' (דברים לג, ב) מאיר את הנושא באור מרתק:

במאמר הקודם למדנו על שני שלבים של בחירה: השלב הבסיסי הוא לעשות מה שצריך כי זו האמת וכך חייבים לעשות. והשלב המרום והגבוה יותר - לעשות בגלל שרצון ה' זהו רצון אישי שלי, זהו תענוג והנאה שאני מעוניינת בו מתוך רצון עצמי ואינטרס אישי, כי אני כל כך מחוברת אליו יתברך.

איך מגדיר הרמח"ל בחירות אלו?

בספר דרך ד' להרמח"ל מוגדרים שלבי הבחירה במילים: **דעת וחפץ**.

במילים אלו הוא מבדיל בין השלב הראשון שבו אנו בוחרות מתוך **דיעה והכרה** לשלב השני שבו הבחירה נעשית מתוך **חפץ ורצון**. החיבור הזה שהופך את המצווה לטבע שני יכול לקרות רק בשלב שבו אנו מגיעות למצב של בחירה מתוך חשק ולא רק מתוך דיעה שמניעה אותנו לעשייה ממקום של כפייה.

איך הרגיש הרב אלישיב ברגע של ניתוק מהגמרא?

כולנו גדלנו על סיפורי ההוד אודות החיבור שחשו גדולי אומנתו ללימוד התורה. לימוד התורה היה עבורם לשעשוע נחשק

כיצד להשפיע נכון
החובה להתאים את ההשפעה לכלי

כל השפעה אלוקית יורדת בהשתלשלות של 'עשר ספירות'. ההשפעה נוצרת ויורדת מן המידות העליונות, אך היא נכנסת לפועל בכלים של המקבלים התחתונים באמצעות פעילותה של מידת ה'יסוד', שהיא פועלת להתאים את השפע לפי רחבות הכלים שנוצרו מההשתקקות של כל אחד ואחד, ולהשפיע לו את השפע בפועל.

התאמת ההשפעה לפי הזמן

את עבודת ההתאמה של ההשפעה לכלי המקבלים, האדם פוגש בכל צומת בחייו. גם מי שעובד להצמיח גידולים באדמה, צריך להתאים את סוג הזרע המסוים לקרקע המתאימה, לפי אופי המקום, מזג האוויר, ועוד פרטים רבים משתנים. עומק החרישה, כמות ההשקיה, הניכוש והזיבול, הכל צריך להיות במינון מדויק לפי המתאים לקרקע המסוימת (ומבואר בגמרא יבמות סג. שיש השוואה בין עבודת הקרקע להשפעת האדם בביתו).

אף בחיים האישיים האדם עובר כל הזמן אירועים שונים, ותפקידו לנהוג בכל מקרה לפי החכמה הידוע שצבר, לפי ההשקפה ודעת התורה המתאימה לאותו אירוע מסוים שהוא נמצא בו ברגע זה. ובכך האדם 'מזווג זיווגים' בין פעולותיו לבין המציאות שמולו.

גם בעשיית המצוות האדם 'מזווג זיווגים' עם הזמן. ולביאור הענין נביא את דברי רבינו הגר"א זצ"ל (מאמר מכת"י שנספח ב'אבן שלמה' פ"א אות ח' במילואים): **"האדם והזמן הם זכר ונקבה"**. כלומר, ציר הזמן הוא כלי שאמורים לצקת בו תוכן. וזהו תפקיד האדם: להכניס תוכן וקדושה בתוך מערכת הזמן, לקבוע איזה זמן יהיה קדוש, מתי יהיו מועדים, ובאיזה תאריכים יתקיימו מצוות שונות. וכמו שאומרים בנוסח התפילה: "מקדש ישראל והזמנים - ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט.).

ההשפעה בבית

ניהול ההשפעה בבית היהודי דורש מהאדם השקעה תמידית להשפיע לתוך מציאות משתנה. המציאות של בני הבית היא שמצב הרוח שלהם משתנה מרגע לרגע. יש להם רגישות גבוהה ושינויים פיזיים מוגברים, ובכל פעם הם במצב נפשי שונה.

תפקידו של האב לחוות את בני הבית, להבין את המצב הנפשי הנוכחי שלהם, ולהתאים את ההשפעה לאותו מצב. עליו לדעת מתי להשפיע, כמה להשפיע, ואיך להשפיע.

אבא קדוש וטהור, בוער בסערת קודש, מלא וגדוש ברעיונות בעבודת ה', שכבר שלוש שנה ממתין להעביר את כל המידע שיש לו אל בנו הקטן, חייב לדעת ששאיפתו קדושה עד למאד, אך צריך הוא ללמוד כיצד לשמור על המינון הנכון, באופן כזה שבנו יתחבר לדברים, אחרת עלולה להיות חלילה תוצאה הפוכה לחלוטין מרצונו הטוהר והמרומם. דומה הדבר לכוס קטנה שממלאים אותה מזרנוק עוצמתי של מים.

יתכן ויהיו מי שיאמרו שהם אינם מסוגלים לרדת לרווחלוציות הנמוכות של בני ביתם, והוא מוכן להשפיע אליהם אך ורק לפי הגובה המרומם שהוא שרוי בו בבית המדרש. על כך אמרו חכמים (יבמות סג.) "נחית דרגא - נסיב איתתא". על מנת להגיע לזיווג מושלם עם בני הבית, מוכרחים לרדת אליהם, ולהתאים את ההשפעה אליהם על ידי הקיבול שלהם.

במאמר הקודם תחת הכותרת 'כיצד פועל מנגנון השפעת האב על בני ביתו', הצגנו את "סוד התלות". התבאר שם שעל מנת שהאשה והבנים ייקו מהאבא את רוח התורה שהוא מכיזא מבית המדרש, הם צריכים להיות תלתיים בו. טפלים ובטלים אליו מחמת מה שהוא משפיע עליהם את צרכיהם הגשמיים והרגשיים. רק כך הם נעשים לחלק ממנו, ומקבלים ממנו את דרכו הרוחנית באופן טבעי.

הגם שההשפעה הרוחנית של האב לבני ביתו נעשית בדרך כלל 'בלא מילים', באופן טבעי ודרך הרוח הנושבת ממנו. עדיין ישנם מקרים ואופנים בהם האב צריך לדבר במפורש, ולהשפיע בצורה אקטיבית ופעילה.

במקרים אלו תפקידו של האב המשפיע להתאים את ההשפעה שלו לכלי הקיבול של בני הבית. ונפרט:

להתאים את עוצמת ההשפעה

אמרו בגמרא לענין תרומת הדשן (פסחים כז.):
"וְהִירִים אֶת הַדֶּשֶׁן וְכוּ, וְשָׂמוּ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ" - תניא: וְשָׂמוּ - בנחת, וְשָׂמוּ - כולו, וְשָׂמוּ - שלא יפזר.

כלומר, המשמעות של הביטוי 'שימה' היא לדייק בנתינה, בנחת, ובלא שיתפורז ויחסר משהו.

והנה, המשמעות של הנתינה המושלמת בלא שיתפורז, מובנת מאוד. בדבר זה יש הקבלה למידת ה'יסוד', שגם בה צריך להקפיד על נתינה מושלמת של ההשפעה.

אולם מה המשמעות של הנתינה "בנחת"?

כוונת הדברים היא, **נתינה המותאמת ליכולת הקיבול של הכלי המקבל.**

המשפיע אינו יכול תמיד להעניק שפע במלא עוצמתו ותשוקתו של המשפיע, משום שאז יתכן שהמקבל לא יצליח לתפוס את השפע הזה ולא תהיה לו השפעה עליו. כאשר נכנס אור חזק לכלי חלש וקטן, הכלי "נשבר" ואינו יכול להכיל אותו.

הדבר דומה לזרימת מים חזקה שנכנסת בכוס דקיקה וחלשה, הרי הכוס תישבר מיד. ברור לכל שכמות ההשפעה האור שמשלח אל הכלי, צריך להיות תואם לגודלו ויכולת הנשיאה שלו.

ברור שהמשפיע צריך להשפיע לפי הרמה וכלי העיכול של המושפעים ממנו, ועל זה נאמר (קהלת ט, ז) "דברי חכמים בנחת נשמעים" (עיין רש"י תענית ו. ד"ה שירוד בנחת).

להתאים את סוג ההשפעה

עבודת ההשפעה דורשת מאמץ נוסף: **להתאים את סוג ההשפעה לסיטואציה הנוכחית.** כלומר, לא רק להתאים את המינון והעוצמה של ההשפעה, אלא גם את הסוג והתוכן שלה לפי המצב.

כתוב במדרש (בר"ר סח, ד): "מטרונה שאלה את רבי יוסי בר חלפתא: מה הקב"ה עושה מאותה שעה שנברא העולם ועד עכשיו? - אמר לה: הקדוש ברוך הוא יושב ומזווג זיווגים". מה פשר הדבר שהקב"ה תמיד צריך לפעול זיווגים?

הכוונה היא שבכל רגע ורגע יש שפע מחודש שיוורד לעולם, והקב"ה מתאים את סוג ההשפעה לפי מה שמתאים באותו רגע לכלים התחתונים - לפי ההתנהגות של בני האדם. לפעמים יש הארה גדולה ולפעמים נמוכה, לפעמים יש ריבוי טובה ולפעמים הסתר פנים ורעה. אלו הם ה'זיווגים' התמידיים במינון ובסוג השפע היוורד - לפי מצבם הנוכחי של כלי הקיבול של התחתונים.

ביקור ברפת או בגן החיות מעמיד מולנו את בעלי החיים העוסקים תדיר סביב עצמם. הם אוכלים כמעט ללא הפסקה, או מבקליל, תרים אחר מזון.

נוכל להתפעל עד מאד מההתרגשות האוחזת אותם בכל פעם שהאחראי עליהם מתקרב לעברם. הם מזיהים את הקשר בינו לבין האוכל שעוד רגע יוגש להם, כאשר אפילו צליל השער הנפתח כבר מניע אותם אל ההבנה שהנה, עוד רגע, האוכל בא... מניין להם, לבריות אלו ההבנה הזו?

אכן, אין זו הבנה. זהו אינסטינקט או בלשון הקדש: יִתְחַף. בורא עולם הטביע את חוקי החיים בבריאה. הבריאה כולה עובדת לפי החוקים שקבע ד' בבריאה כאשר כל החוקים כולם מוטמעים בתוך הבריאה. כגון, בעלי החיים הזקוקים למזון חטים בדחף הרעב ומחפשים לעצמם את מזונם. ואפילו הצמחים מונעים מהדחפים המוטמעים בהם ופועלים לפי חוקי הטבע שטבע בהם הבורא.

וכן המדע והחלל ומתפתח מגלה כל העת יכולות מפליאות המוטמעות בטבע הברואים השונים. אולם אנו יודעים שכל היכולות הללו אינם נובעים מחכמה עצמית, אלא אלו הם דחפים ואינסטינקטים שטבע הבורא בחכמתו בבריאה.

גם באדם טבע הבורא דחפים המניעים אותו לפעולות החיים הבסיסיות כמו נשימה, אכילה וכל מה שקשור לצרכי הגוף.

מה לא טבע הבורא באדם?

החוקים שאותם לא טבע הבורא בבריאה הם חוקי התורה. את חוקי התורה על האדם להטמיע באישיותו מתוך בחירה. לו היו חוקי התורה מוטמעים בנו כדחף בלתי רצוני, היה האדם מונע מחילול שבת מיד עם כניסתה ללא בחירה כלל, ומקיים את מצוותיה כאינסטינקט טבעי בלי שום אפשרות נוספת. אולם, בורא עולם חפץ ורוצה שהאדם יפנה את חוקי התורה לחלק ממנו מבחירה, רצון ועמל.

בורא עולם מבקש מכל אחת מאיתנו:

"אני רוצה שתכניסי את חוקי התורה לתוכך. שתטמיעי את המצוות בהם נטשויות שיהפכו להיות חלק מאישיותך. זהו היעד אליו עלייך לשאוף!"

התוכנה והמתכנת

המשימה והאתגר המוצבים בפנינו יובנו היטב באמצעות הרעיון המונח במקצוע התכנות.

בתחום התכנות אנו נפגשות עם המושגים **תוכנה, מתכנת ותוכנית הנדסית**;

תפקידו של האדם הוא להיות ה'מתכנת'. חוקי התורה מהווים את ה'תכנית הנדסית'. והמשימה העומדת לפניו היא **להטמיע את התכנית הנדסית באישיותו** באופן שתהיה חלק מאותו ממש.

איך זה נראה בשטח?

אם נעקוב אחר האופן בו אנו מקיימות את המצוות השונות, נגלה שחלק ניכר מהן כבר הוטמעו בתוכנו והפכו להיות ממש בגדר אינסטינקט.

אם בכל ימות השבוע כיבינו את האור בעת היציאה מהחדר, בשבת, באופן אינסטינקטי זה לא קורה. השבת כבר הוטמעה בנו והזהירות מפני חילולה הפך להיות כמעט אוטומט.

כולנו רגילות להביע במילים את מה שברצוננו לומר לזולת, בכל זאת, באמצע שמונה עשרה אין סיכוי שזה יקרה. האינסטינקט הפך לטבע שני כאשר המשימה אינה בגדר בחירה כלל.

הדרגה הרוחנית הנעלית היא הדרגה הזו שבה המצוות הופכות להיות חלק בלתי נפרד מעצם האישיות שלנו ומהרצונות הבסיסיים המוטמעים בנו.

מוסיף המ'כתב מאליהו' (ח"א עמוד 284) ומבהיר: את עיקר העולם הבא נקבל רק על אותו החלק מהמצוות שהפך להיות חלק מאישיותנו ממש!

להאזנה לשיעור 073.295.13.81
מספר השיעור: *38376987#

מוקדש בהערכה
לזכות מורינו שליט"א
הממחיש בשיעוריו לתלמידיו של אהר"ן - את מידותיו: אוהב שלום ורוחף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה שומעי לקחו בשיעור דף היומי ערב - בית הכנסת 'קהל הסידים' בעש"ט

להתחיל "להבין" מבראשית... עם תחילת השנה ניתן לרכוש שוב את הספר "אני בינה" פרקי הדרכה בעבודת בן העליה סביב מעגל השנה

הפצה בלעדית: מוקד ההזמנות של 'בלי' 054-8564033